

จดหมายข่าว (E-Newsletter: Agri. Policy Research)

งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1
ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2563

ความเบื้องต้น

โดย รศ.สมพร อิศวิลานนท์ และ ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์
สถาบันคลังสมองของชาติ

จดหมายข่าว “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” ได้ถูกจัดทำขึ้นต่อเนื่องเป็นปีที่ 8 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อสรุปที่สังเคราะห์จากการถอดประเด็นที่สำคัญในรายงานวิจัย ในความดูแลของสำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” สถาบันคลังสมองของชาติ

ในจดหมายข่าวปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2563) นี้ นำเสนอส่วนหนึ่งของผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย “การศึกษาผลกระทบของนโยบายการให้น้ำเข้าและการไม่ให้น้ำเข้าเนื้อสุกรที่ไม่ปลอดสารเร่งเนื้อแดง” ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 4 ส่วนด้วยกัน โดยวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งได้นำเสนอเนื้อหาของข้อมูลอุตสาหกรรมสุกรไทยที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ.2540 - 2561 ทั้งในด้านของการผลิต การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง รูปแบบการผลิต เทคโนโลยีการผลิต รวมถึงการกระจายผลผลิตอันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนของผู้บริโภค พร้อมกับนำเสนอผลการศึกษามูลค่าอุตสาหกรรมสุกรไทย ปี 2560 จากการประยุกต์ใช้แนวคิดของต้นทุนและส่วนเหลือมทางการตลาด เพื่อคำนวณหาส่วนเหลือมทางการตลาดในแต่ละระดับของอุตสาหกรรม กล่าวคือ ระดับฟาร์มเกษตรกร ระดับการจัดหาและแปรรูป และระดับการจัดจำหน่าย

ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในแง่ของความเข้าใจสถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสุกรไทยตลอด 20 ปีที่ผ่านมา ทราบถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจของห่วงโซ่คุณค่าในแต่ละระดับ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการศึกษาวิจัยและการดำเนินงานในมาตรการที่เกี่ยวข้อง

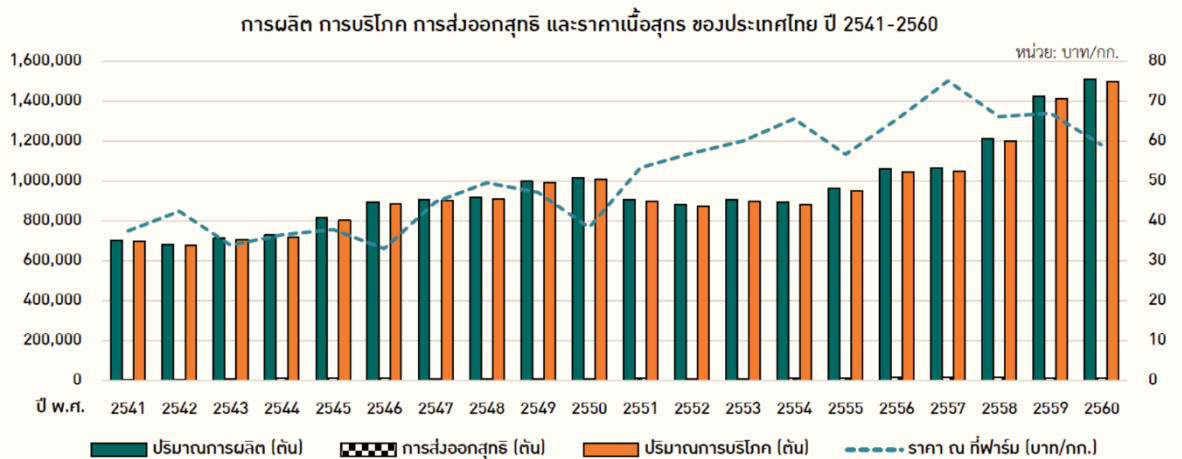
สำนักประสานงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจดหมายข่าวฉบับนี้ จะช่วยเผยแพร่และก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์แก่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจในประเด็นดังกล่าว ✨

การเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมสุกรไทยและมูลค่าทางการตลาดของอุตสาหกรรมสุกร ปี 2560

ศึกษาโดย เออวดี เปรมษ์เชื้อร ภัฏพล พจนำประเสริฐ คณะเศรษฐศาสตร์ และ ภัฏวุฒิ รัตน์วณิชย์โรจน์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อุตสาหกรรมสุกรของประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศ จากปริมาณการผลิตทั้งหมดภายในประเทศ เป็นการผลิตเพื่อส่งออกเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น จากปี 2541 เป็นต้นมามีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปริมาณการผลิต 7 แสนตันต่อปี เพิ่มขึ้นถึงสองเท่าในช่วงเวลา 20 ปี โดยในปี 2560 ปริมาณการผลิตสุกรมีปริมาณ 1.5 ล้านตันต่อปี โดยมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเติบโตที่ร้อยละ 8.5 ต่อปี และมากกว่าร้อยละ 97 ของปริมาณการผลิตของประเทศเป็นการบริโภคภายในประเทศ นอกจากนี้มีการส่งออกสุทธิ (ปริมาณการส่งออก-ปริมาณนำเข้า) ประมาณไม่เกินร้อยละ 3 โดยในปี 2560 มีปริมาณการส่งออกสุทธิเท่ากับ 10,382 ตันเท่านั้น

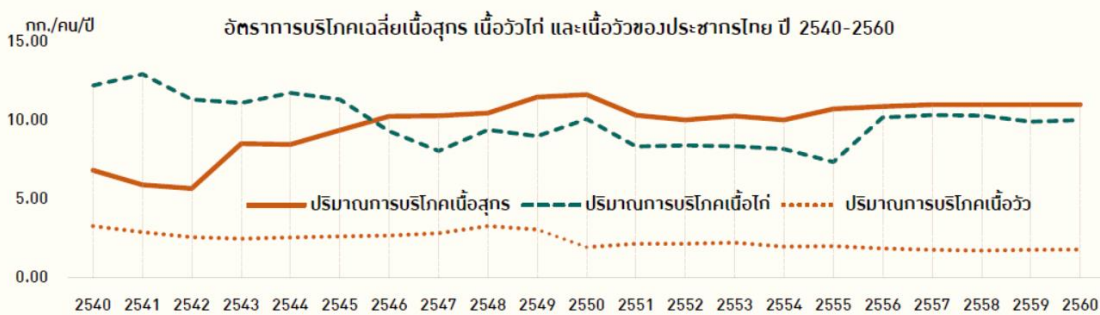
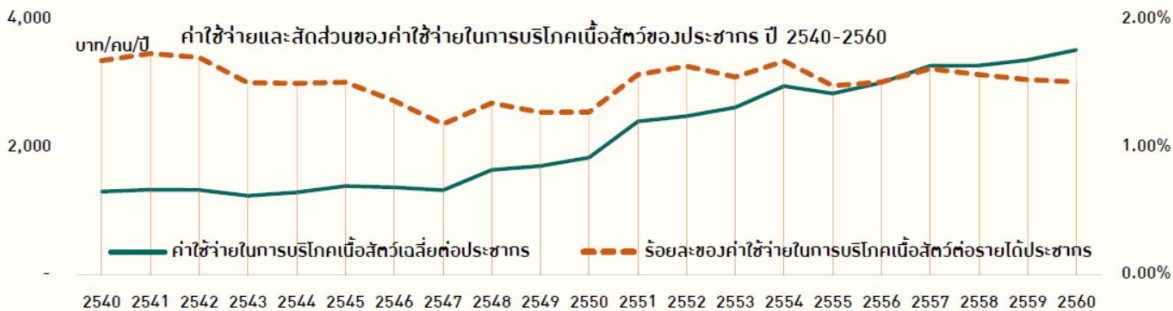

ในด้านของราคาเนื้อสุกรมีแนวโน้มของราคาที่สูงขึ้นในช่วงเวลา ปี 2541-2560 โดยราคาเฉลี่ย ณ ฟาร์ม หรือราคาที่เกษตรกรได้รับ มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น จาก 38 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2541 เท่ากับ 59 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2560 และราคาที่สูงที่สุดเท่ากับ 75 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2557 และมีแนวโน้มของราคาที่ลดลงในช่วงปี 2557-2560 อย่างต่อเนื่องจากปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2558-2560 ในส่วนของการบริโภค พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงที่ราคาสุกรมีราคาสูงแนวโน้มการบริโภคลดลงเช่นเดียวกัน

แนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเป็นส่วนสำคัญต่อความต้องการบริโภคเนื้อสุกรภายในประเทศ ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่ต่ำ หรือเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.44 ต่อปีเท่านั้น โดยพบว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรไทยเพิ่มขึ้นจาก 76,490 บาทต่อคนต่อปี เป็น 233,468 บาทต่อคนต่อปี จากแนวโน้มของรายได้เฉลี่ยของประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ค่าใช้จ่ายและสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคเนื้อสัตว์ของประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นไปในทิศทางเดียวกัน จาก 1,320 บาทต่อเดือนในปี 2540 เป็นเฉลี่ยเท่ากับ 3,352 บาทต่อเดือนในปี 2560

“...แนวโน้มประชากรเพิ่มขึ้นแต่สัดส่วนรายจ่ายในการบริโภคเนื้อสัตว์ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก...”

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อคำนวณเป็นสัดส่วนต่อรายได้ทั้งหมดของประชากรพบว่าสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคเนื้อสัตว์เฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 1.73 ในปี 2540 และอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน และในปี 2560 ยังคงอยู่ที่ร้อยละ 1.50 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคเนื้อสัตว์ต่อรายได้ทั้งหมดของประชากรยังคงไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา

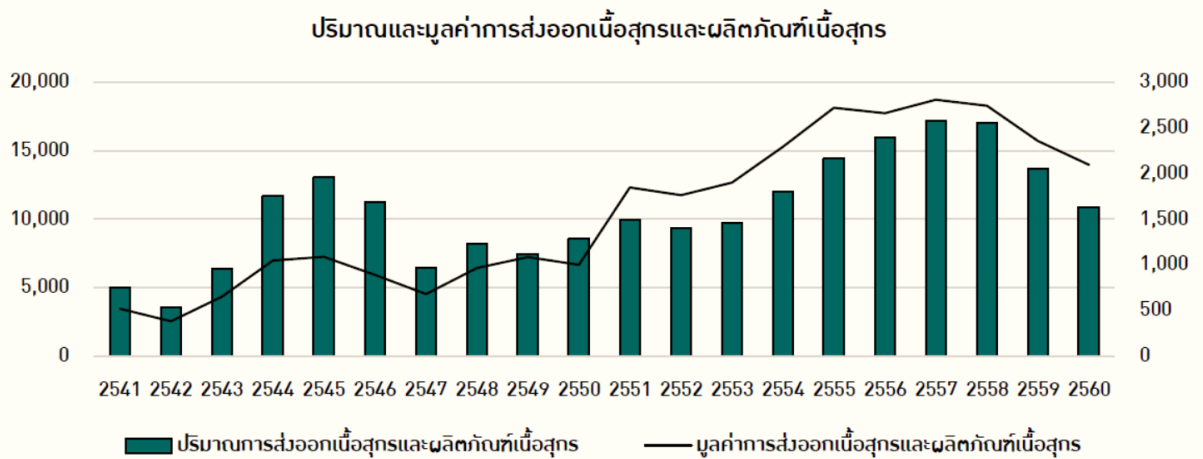

การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนใน**ด้านของผู้บริโภคเนื้อสุกร**หรือความต้องการบริโภคเนื้อสุกรคือการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการรับประทานเนื้อสัตว์ของคนไทย จากเดิมแหล่งโปรตีนของคนไทยคือเนื้อไก่เป็นหลัก ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา อัตราการบริโภคเนื้อสุกรเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในปี 2540 ประชากรไทยบริโภคเนื้อสุกรเฉลี่ย 6.83 กิโลกรัมต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจนเท่ากับ 11.64 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ในปี 2550 และคงที่มาในช่วง ปี 2550-2560 จนเท่ากับ 11 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ในปี 2560 แสดงให้เห็นว่าเนื้อสุกรและเนื้อไก่เป็นแหล่งโปรตีนหลักที่มีปริมาณการบริโภคเฉลี่ยใกล้เคียงกันในช่วงปี 2545 - 2555 และหลังจากนั้นเนื้อไก่มีอัตราการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน จนในปี 2560 การบริโภคเนื้อไก่โดยเฉลี่ยสูงถึง 14.8 กิโลกรัมต่อคนต่อปี โดยเนื้อวัว ยังคงมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ยในปริมาณน้อยคือเท่ากับ 2-4 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา

“.....พฤติกรรมมารบริโภคเนื้อสุกรเพิ่มขึ้นจนใกล้เคียงกับการบริโภคเนื้อไก่.....”

นอกจากปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมและพฤติกรรมของประชากรในประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการเนื้อสุกรแล้ว **ความต้องการจากต่างประเทศ**ยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความต้องการบริโภคเนื้อสุกรของประเทศไทย อย่างไรก็ตามปริมาณการส่งออกเนื้อสุกรของไทยนับได้ว่ามีสัดส่วนที่น้อยเท่ากับร้อยละ 3 ของปริมาณการผลิตทั้งประเทศ และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมาพบว่า ทิศทางการส่งออกของเนื้อสุกรและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเนื้อสุกร มีแนวโน้มของตลาดที่ขยายตัวสูงขึ้น นับตั้งแต่ปี 2541 -2560 พบว่าในช่วงเวลาปี 2541-2550 อัตราการเติบโตของปริมาณการส่งออกเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 14 ต่อปี และอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 13 ต่อปี และในช่วงปี 2551-2560 พบว่าอัตราการเติบโตปริมาณการส่งออกเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 4 ต่อปี และอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 10 ต่อปี

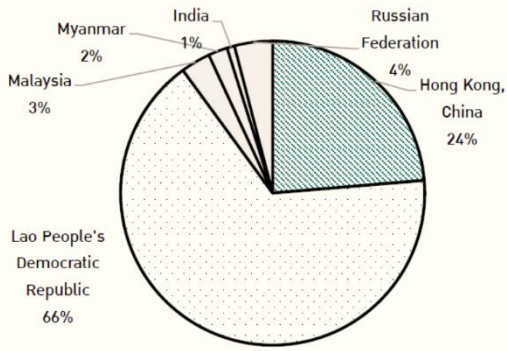
แต่อย่างไรก็ตามในช่วงปี 2559-2560 เป็นช่วงที่การส่งออกลดลง เนื่องจากผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูปส่งออกไปประเทศญี่ปุ่นเป็นหลักและได้รับผลกระทบจากโรคปากและเท้าเปื่อย โดยในปี 2560 การส่งออกสุกรมีชีวิตและสุกรแปรรูปลดลง ทั้งจากการนำเข้าสุกรแปรรูปของประเทศญี่ปุ่นที่ลดลง และจากการที่ราคาสุกรในประเทศมีราคาสูงกว่าราคาส่งออกสุกรมีชีวิตหรือราคาสุกรที่ประเทศลาว และฮ่องกงนำเข้าจากประเทศไต้หวันมีราคาต่ำกว่าราคาในประเทศไทย จึงส่งผลให้การส่งออกสุกรมีชีวิตไปยังประเทศลาวและฮ่องกงลดลงอย่างเห็นได้ชัดจาก 3,324 ตันในปี 2559 ลดลงเหลือ 2,392 ตันในปี 2560 และการส่งออกผลิตภัณฑ์สุกรไปยังประเทศญี่ปุ่นลดลงจาก 13,889 ตันในปี 2558 เหลือเท่ากับ 8,489 ตันในปี 2560

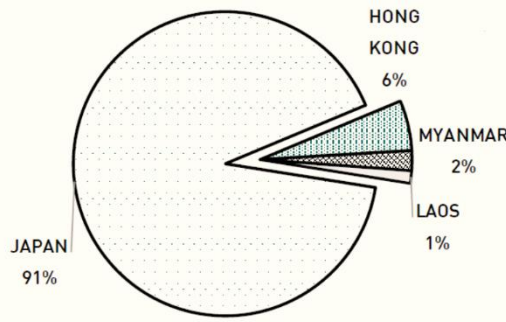
สุกรมีชีวิต เป็นตลาดในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลักและมีสัดส่วนเฉลี่ยประมาณ 5 แสนตัวต่อปี ในช่วงปี 2555-2560 โดยตลาดหลักที่ได้แก่ ประเทศลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ ตลาดกลุ่มที่สองเป็นตลาดที่เป็นกลุ่มเนื้อสุกรแช่เย็นและแช่แข็ง มีตลาดส่งออกหลักโดยเฉลี่ยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพบว่า ประเทศลาวเป็นประเทศคู่ค้าหลักของไทย ร้อยละ 66 ของปริมาณการส่งออกเนื้อสุกรสดแช่เย็นและแช่แข็ง รองลงมาคือ ฮ่องกง ร้อยละ 24 รัสเซีย ร้อยละ 4 มาเลเซีย ร้อยละ 2 โดยในช่วงปี 2559-2560 ปริมาณการส่งออกเนื้อสุกรไปยังประเทศลาวมีแนวโน้มลดลง จากผลกระทบของราคาเนื้อสุกรที่ประเทศเวียดนามมีราคาต่ำกว่า จึงทำให้ประเทศลาวนำเข้าเนื้อสุกรจากเวียดนามมากขึ้น

ในส่วนของกลุ่มตลาดที่ 3 คือกลุ่มตลาดการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่อาศัยการแปรรูปขั้นสูงกว่า มีมูลค่าเพิ่มที่มากกว่าตลาดส่งออกในกลุ่มที่ 1 และ 2 โดยประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยในช่วงปี 2555-2560 ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 91 ของปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูปของประเทศไทย รองลงมาคือ ฮ่องกง ร้อยละ 6 ดังนั้น เมื่อประเทศญี่ปุ่นลดการนำเข้าสินค้าผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูปจากไทยลง เนื่องจากมีแนวโน้มการนำเข้าผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูปจากกลุ่มประเทศยุโรปที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก จึงส่งผลกระทบต่อปริมาณการส่งออกและมูลค่าการส่งออกในช่วงปี 2559-2560 ที่ผ่านมา จึงทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มการส่งออกที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด

“.....ความต้องการเนื้อสุกรจากต่างประเทศส่งผลต่อแนวโน้มการส่งออกของอุตสาหกรรมสุกรไทย...”

ตลาดการส่งออกเนื้อสุกรสดแช่เย็น และแช่แข็ง เฉลี่ยปี 2555-2560

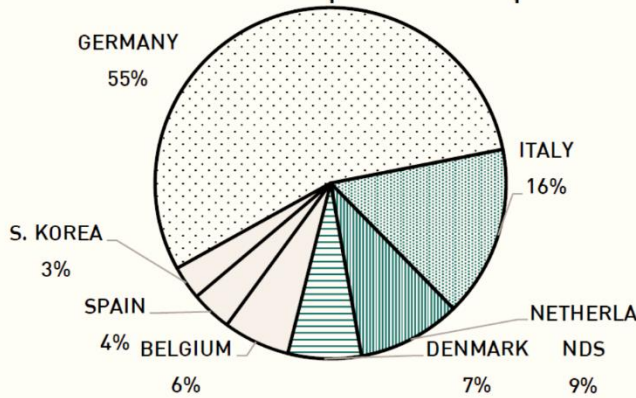

ตลาดการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูป เฉลี่ยปี 2555-2560

ประเทศไทยมีการนำเข้าเนื้อสุกรในสัดส่วนที่น้อยมาก โดยเฉลี่ยเท่ากับ 700-1,000 ตันต่อปี ในช่วงปี 2555-2560 เท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์สุกรที่เป็นส่วนอื่นๆ ที่บริโภคได้เป็นหลัก เช่น หนัง ตับ และเครื่องใน โดยแนวโน้มการนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2552 เป็นต้นมา เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 12 ต่อปี ประเทศคู่ค้าหลักของไทยได้แก่ เยอรมนี มีส่วนแบ่งในการนำเข้าร้อยละ 55 ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด รองลงมาคือ บราซิล เกาหลีใต้ เดนมาร์ก ในส่วนของการนำเข้าตับ และ ประเทศ อิตาลี เนเธอร์แลนด์ สเปน ในส่วนของการนำเข้าเครื่องในอื่นๆ

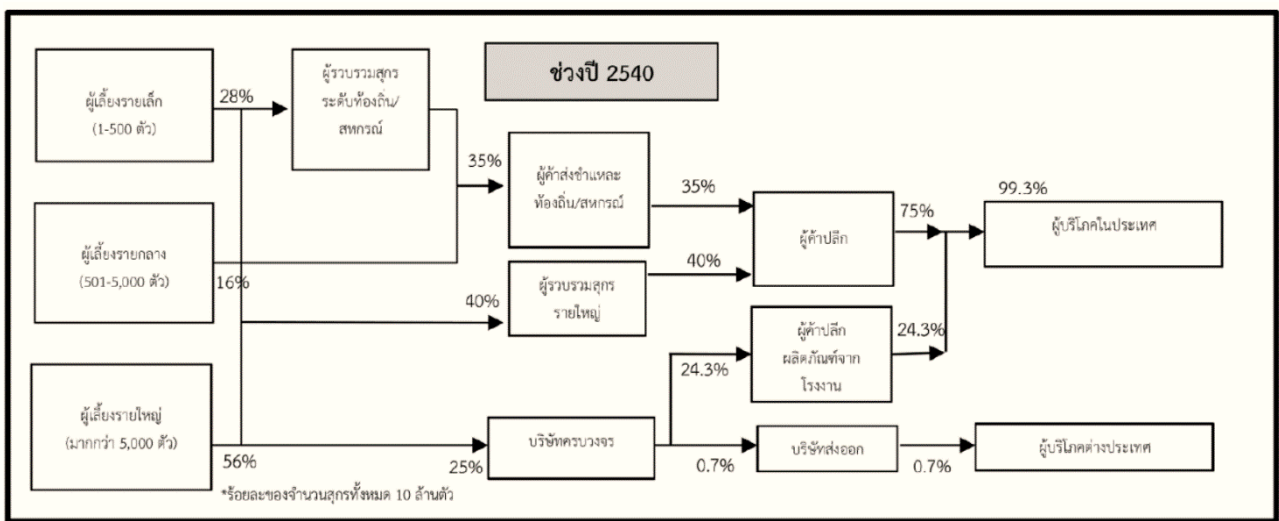
“.....ความต้องการนำเข้าเนื้อสุกรจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของเครื่องใน...”

ตลาดการนำเข้าผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรและเครื่องในสุกร เฉลี่ยปี 2555-2560

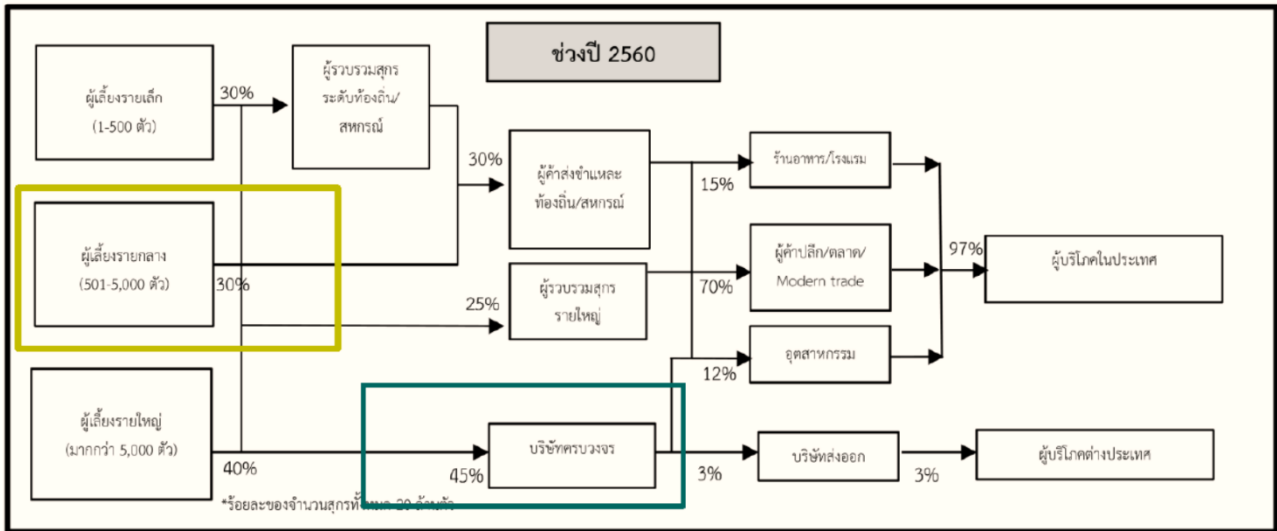
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตสุกรและอุตสาหกรรมสุกรในประเทศไทย ช่วงปี 2540-2560 พบว่า การผลิตมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงระยะเวลา 20 ปี ปริมาณการผลิตสุกรเพิ่มขึ้นจาก 10 ล้านตัวต่อปีในช่วงปี 2540 เป็นสองเท่าหรือ 20 ล้านตัวต่อปีในช่วงปี 2560 เห็นได้ว่ากำลังการผลิตในอุตสาหกรรมสุกรเติบโตอย่างชัดเจน โดยการศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาถึงพัฒนาการผลิต โครงสร้างการผลิต การเปลี่ยนแปลงในด้านต้นทุนการผลิต ประสิทธิภาพ และราคา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในด้านของการแปรรูป การจัดทำหน่วยสินค้าเนื้อสุกรเพื่อให้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปตามช่วงเวลา

ในช่วงปี 2540 นั้น โครงสร้างของการผลิตที่มีผู้เลี้ยงรายย่อยหรือรายเล็กที่มีจำนวนการเลี้ยงไม่เกิน 500 ตัวต่อฟาร์มเป็นส่วนใหญ่ มีกำลังการผลิตเท่ากับร้อยละ 28 ของปริมาณการผลิตสุกรทั้งหมดประมาณ 10 ล้านตัว ในขณะที่ผู้เลี้ยงรายใหญ่มีกำลังการผลิตเป็นสัดส่วนมากถึงร้อยละ 56 ของปริมาณการผลิตทั้งหมดและเป็นผู้เลี้ยงรายกลางประมาณร้อยละ 16 โดยการรวบรวมผลผลิตสุกรร้อยละ 35 ผ่านผู้รวบรวมสุกรในท้องถิ่นหรือสหกรณ์และส่งต่อไปผู้ค้าส่ง สำหรับผู้รวบรวมสุกรรายใหญ่มีการรวบรวมผลผลิตประมาณร้อยละ 40 ผ่านบริษัทรวบรวมสุกรประมาณร้อยละ 25 และช่องทางการจำหน่ายให้ผู้บริโภคในอิตส่วนใหญผ่านทางการค้าปลีก ตลาดสด เชียงหมูมากถึงร้อยละ 75 ผ่านทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากโรงงานร้อยละ 24.3 และส่งออกสุทิประมาณร้อยละ 0.7 ของปริมาณสุกรทั้งหมด

สำหรับโครงสร้างของอุตสาหกรรมการผลิตสุกรในช่วงปี 2560 นั้น พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาขึ้นจากการเลี้ยงแบบรายกลางเพิ่มขึ้นจำนวนมาก และกำลังการผลิตสุกรเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าจากเดิม โดยผู้เลี้ยงรายใหญ่ยังคงมีสัดส่วนการผลิตมากที่สุดถึงร้อยละ 40 ของการผลิตสุกรทั้งหมด 20 ล้านตัวต่อปี และช่องทางการขายเน้นผ่านบริษัทรวบรวมสุกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 45 ของการผลิตทั้งหมด ในช่วงปี 2560 พบว่าในระดับการแปรรูปก่อนจัดจำหน่าย ผู้ค้าส่งและสหกรณ์ยังคงมีบทบาทหรือมีสัดส่วนที่ลดลงไม่มากนักอยู่ที่ประมาณร้อยละ 30 ของกำลังการผลิตสุกรทั้งหมด นอกจากนี้ในส่วนของการจัดจำหน่ายพบว่า สามารถแบ่งช่องทางหลักได้ 4 ส่วนคือ ส่วนของการค้าปลีก ตลาดสด เชียงหมู และในห้างสรรพสินค้า มีสัดส่วนร้อยละ 70 ในส่วนของร้านอาหารและโรงแรมมีสัดส่วนร้อยละ 15 ในส่วนของการเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปในอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 12 และเพื่อการส่งออกประมาณร้อยละ 3 ของจำนวนสุกรทั้งหมด 20 ล้านตัว โดยเห็นได้อย่างชัดเจนว่าโครงสร้างของอุตสาหกรรมมีการพัฒนาไปในเชิงของการเลี้ยงสุกรและจำหน่ายผ่านบริษัทรวบรวมสุกรเพิ่มขึ้น มีการพัฒนาผู้เลี้ยงจากรายย่อยเป็นผู้เลี้ยงรายกลางมากขึ้นด้วยเช่นกัน

“.....พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอุตสาหกรรมสุกรผ่านระบบรวบรวมสุกรเพิ่มขึ้น...”

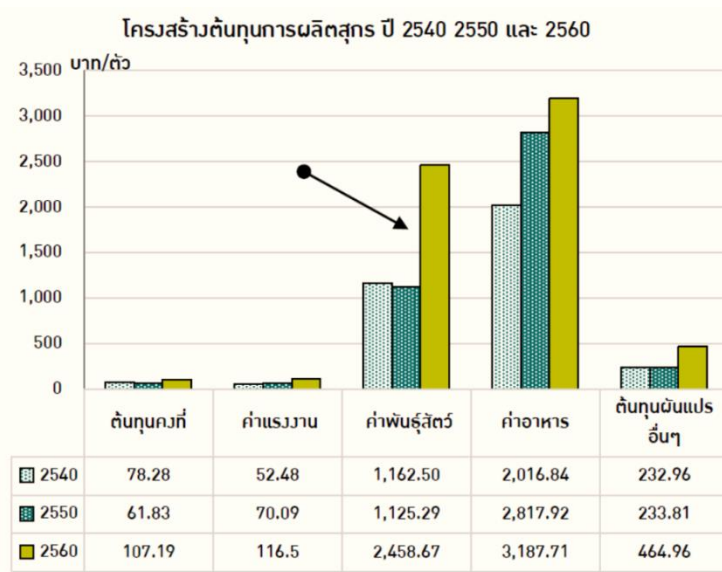
การผลิตสุกรในระดับของฟาร์มเกษตรกร มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของรูปแบบการผลิต พบว่ามีการปรับเปลี่ยนการผลิตมาเป็นเกษตรกรรายกลางเพิ่มขึ้น ในช่วงปี 2540 หรือในอดีตผู้เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและมีจำนวนมากที่ไม่ได้เลี้ยงเป็นการค้าผู้เลี้ยง หรือเกษตรกรเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักมีทั้งแบบการเลี้ยงแบบไม่เกิน 20 ตัว โดยใช้วิธีการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน และการเลี้ยงแบบสหกรณ์ที่การเลี้ยงที่เป็นระบบมากขึ้น แต่จำนวนสุกรยังไม่มากนักประมาณ 50-100 ตัว ต่อมาในช่วงเวลา ปี 2551 และ 2561 ผู้เลี้ยงรายย่อยมีการเลิกการเลี้ยงและผู้เลี้ยงบางส่วนพัฒนาเป็นผู้ผลิตรายกลางเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจนว่า เกษตรกรรายย่อยและรายเล็กที่เลี้ยงเป็นอาชีพเสริมเลิกทำการผลิต มีการเปลี่ยนแปลงลดลงถึงร้อยละ 35.92 ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ในขณะที่มีการพัฒนาผู้เลี้ยงมาเป็นรายกลางเพิ่มขึ้นอย่างมากถึงร้อยละ 103.29 โดยผู้ผลิตรายกลางส่วนใหญ่เรียกได้ว่าเป็นการผลิตที่มีการลงทุนและพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตมากกว่ารายเล็กอย่างมาก มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิต เช่น โปรแกรมสูตรอาหาร มีการแปรรูปควบคุม มีการจำหน่ายเป็นของตัวเองในบางราย

ในขณะที่ฟาร์มสุกรแบบขนาดใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 32.37 ซึ่งเกษตรกรรายใหญ่ส่วนมากมีการผลิตที่ครบวงจร มีการลงทุนสูง ต้องอาศัยเทคโนโลยีและการจัดการที่ทันสมัย มีการควบคุมมาตรฐาน มีส่วนที่ผลิตในรูปแบบบริษัทหรือมีสัญญาจ้างผลิตให้กับบริษัท และในรูปแบบเอกชนอิสระที่ผลิตให้ตามสัญญาข้อตกลงหรือผลิตและมีช่องทางการจำหน่ายของตนเอง การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในการผลิตนี้ส่งผลถึงประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้น มีมาตรฐานที่เพิ่มขึ้น มีการบริหารจัดการฟาร์มที่เป็นระบบที่ดี ถูกต้องและมีสุขอนามัยสูงขึ้น ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง หรือกล่าวได้ว่าทั้งห่วงโซ่การผลิตสุกรมีการพัฒนาเชิงประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากการผลิตแบบพื้นบ้านหรือดั้งเดิมเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ที่มีกำลังการผลิตมากขึ้น

“...เกษตรกรพัฒนาจากผู้เลี้ยงรายย่อยเป็นรายกลางที่มีประสิทธิภาพและเทคโนโลยีในการผลิตเพิ่มขึ้น...”

ขนาดฟาร์มสุกร ทั้งหมด	2541	2551	2561	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
รายย่อย (1- 50 ตัว)	420,838	275,549	172,735	-35.92%
รายเล็ก (51- 500 ตัว)	43,712	82,167	9,197	-0.42%
รายกลาง (501-5,000 ตัว)	817	2,488	2,539	103.29%
รายใหญ่ (5,000 ตัวขึ้นไป)	142	208	246	32.37%
รวมทั้งหมด	465,509	360,412	184,717	-35.66%

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2541, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551, กรมปศุสัตว์, 2561

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของต้นทุนการผลิต ในรายการต่างๆ ของต้นทุนการผลิตสุกรขุน เปรียบเทียบปี 2540 2550 และ 2560 พบว่าต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.32 ต่อปี โดยต้นทุนผันแปรมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.34 ต่อปี พบว่าต้นทุนที่สูงที่สุดคือต้นทุนค่าอาหาร ที่เป็นต้นทุนหลักของการผลิต หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50 ของต้นทุนการผลิตสุกรขุน รองลงมาคือค่าพันธุ์สัตว์ มีสัดส่วนร้อยละ 38 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด รองลงมาเป็นค่ายาและเวชภัณฑ์ และค่าแรงงานตามลำดับ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

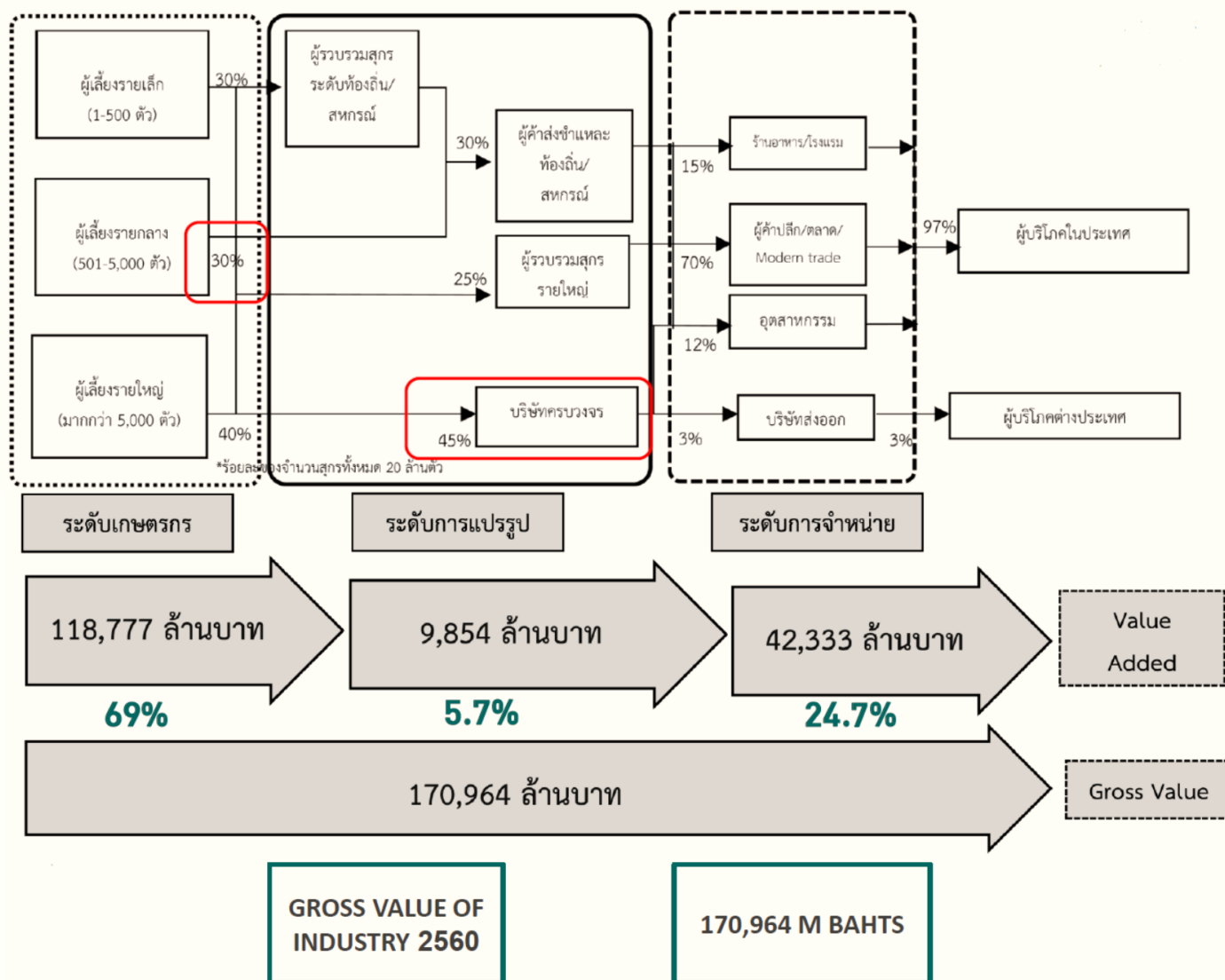
สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนสำคัญในการผลิตสุกร โดยต้นทุนค่าพันธุ์สัตว์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2560 หรือเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าจากปี 2540 และปี 2550 เนื่องจากต้นทุนของลูกสุกรขุนที่เพิ่มสูงขึ้นจากการผลิตพ่อแม่พันธุ์คุณภาพสูง มีการเลี้ยงดูที่ดี ส่งผลถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น โดยพบว่าแม่สุกรผสม มีต้นทุนเพิ่มขึ้นถึงสองเท่าเมื่อเทียบกับเวลาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

“...ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจากต้นทุนพันธุภัณฑ์อาหารและค่าพันธุ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก...”

เมื่อพิจารณามูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมสุกรในประเทศไทย พบว่าจากการคำนวณมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมสุกรไทย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของต้นทุนและส่วนเหลือทางการตลาด เพื่อคำนวณหาส่วนเหลือทางการตลาดในแต่ละระดับของการผลิตในอุตสาหกรรม โดยการวิเคราะห์ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับฟาร์มเกษตรกร ระดับการจัดการและแปรรูป และระดับการจัดจำหน่าย โดยอาศัยการคำนวณ ส่วนเหลือทางการตลาดในแต่ละจุดของห่วงโซ่คุณค่า จากนั้นนำมาคำนวณมูลค่าทางการตลาดรวม โดยใช้ผลรวมในแต่ละระดับขั้นของการผลิตและแปรรูป โดยคำนวณจากปริมาณผลผลิตรวมที่ประเทศไทยผลิตได้ในปี 2560 หรือจากจำนวนสุกรทั้งหมด 20,128,362 ตัว คำนวณเป็นมูลค่าทางการตลาดรวม จากกลุ่มเกษตรกรหรือฟาร์ม พบว่ามีส่วนเหลือทางการตลาดเท่ากับ -6,562 ล้านบาทในปี 2560 ในระดับการจัดการและแปรรูปมีส่วนเหลือทางการตลาดรวมเท่ากับ 9,854 ล้านบาท และในระดับการจัดจำหน่ายมีส่วนเหลือทางการตลาดรวมเท่ากับ 42,333 ล้านบาท เมื่อรวมมูลค่าในตลาดทั้ง 3 ระดับพบว่ามูลค่าของอุตสาหกรรมสุกรรวมเท่ากับ 170,964 ล้านบาทในปี 2560

เมื่อนำผลการคำนวณแสดงเป็นภาพรวมของอุตสาหกรรมโดยคิดจากมูลค่าเพิ่มในแต่ละระดับ และมูลค่ารวมของอุตสาหกรรมสุกรทั้งหมด หรือมูลค่าทางการตลาดของอุตสาหกรรมสุกรในปี 2560 (Gross Value of Industry) มีมูลค่ารวม 170,964 ล้านบาท โดยเริ่มต้นจากมูลค่าในระดับเกษตรกรจากการผลิตสุกรทั้งหมด 20.128 ล้านตัว เท่ากับ 118,777 ล้านบาท มีมูลค่าสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 69 ของมูลค่าอุตสาหกรรมสุกรรวม

ในขั้นต่อไปคือระดับการแปรรูปมีมูลค่า 9,854 ล้านบาท มีมูลค่าในอุตสาหกรรมเท่ากับร้อยละ 5.7 มีสัดส่วนน้อยที่สุดในขั้นนี้ และในระดับการจัดจำหน่ายมีมูลค่าในสัดส่วนของอุตสาหกรรมสุกรเท่ากับ 42,333 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24.7 นับได้ว่าในขั้นของการจัดจำหน่ายมีส่วนเหลือมทางการตลาดและมูลค่าในอุตสาหกรรมสูงเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการจัดหาและการแปรรูป

✿ จัดทำโดย

สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” สถาบันคลังสมองของชาติ ดำเนินการร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ดร.ปิยะทัศน์ พาหอนุรักษ์ และ คุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี

โทร. 02 640 0461 ต่อ 114, 105 Email piyatat@knit.or.th, worapat@knit.or.th

<http://www.agripolicyresearch.com>